

Eerste Communie vieren

Aanwijzingen voor de praktijk

Ieder die betrokken is bij de voorbereiding van een eerste communieviering (leerkracht, school, ouders, parochie, priester) voelt het aan als een voortdurend spanningsveld: hoe kunnen we enerzijds liturgie vieren waarin kinderen sterk betrokken zijn. Maar anderzijds, hoe zorgen we ervoor dat onze liturgische viering van de eerste communie een authentieke viering blijft, waar we samenkomen rond de Verrezen Heer.

In wat volgt proberen we enkele aanwijzingen te geven om beide (creatieve en authentieke viering) te verzoenen. Achtereenvolgens denken we na over: het gelovig vieren met kinderen (1), bouwstenen voor een zinvolle eerste communieviering (2), de betrokkenheid van ouders en parochie in het gebeuren (3).

1 Gelovig vieren met kinderen in de eerste communieviering.

In een liturgisch samenkomen viert men niet zichzelf. Liturgie is geen voorstelling of optreden. Ook wanneer we eerste communie vieren, is er altijd Iemand die ons uitnodigt. De Heer Jezus zelf nodigt ons (kinderen, ouders, de parochiegemeenschap) uit rond Zijn tafel om er met Hem het brood te breken en te leven van dit brood. In het midden staan niet de kinderen, wel Jezus. Eerste communie is geen vertoning door kinderen voor hun ouders. Ook deze viering met kinderen is in de eerste plaats een authentieke liturgische viering, waarin gelovigen samenkomen rond de Verrezenen. Heel in het bijzonder willen wij in de eerste communieviering kinderen meenemen in dit wonder gebeuren. Op die dag staan de kinderen wel heel dicht bij Jezus, vooraan in het gebeuren. We willen hen laten aanvoelen dat Jezus ook hen uitnodigt rond Zijn tafel.

Deze basisoptie (liturgie als het samenkomen rond de tafel van Jezus die ons uitnodigt) houdt geen inperking in van de actieve betrokkenheid van kinderen en hun ouders. Integendeel, elke liturgische viering is pas authentisch als de deelnemers hun eigen leven, hun eigen vreugde en verdriet, kunnen leggen op het leven van Jezus. Gelovig vieren is dus levensbetrokken. Het vieren, bidden en zingen in de viering moet op maat van de betrokkenen gebeuren. Aangezien de kinderen in de eerste communieviering dicht bij Jezus staan, zullen vele teksten en liederen op maat van de kinderen verlopen. Een eenvoudige taal, verschillende expressievormen eigen aan kinderen en hun spontane inbreng, kan de betrokkenheid van kinderen bevorderen en een meer levensechte viering voor hen betekenen. Daarnaast moeten ook de aanwezige volwassenen (ouders en de parochiegemeenschap) zich aangesproken weten door gelovige teksten op hun maat. Op sommige momenten van de viering kunnen kinderen en volwassenen ook samen bidden en zingen.

2 Een eerste communieviering uitwerken en voorbereiden.

Afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden en gewoontes, gebeurt de voorbereiding en de uitwerking van de eerste communieviering door de school, de parochie, de ouders. Het zou mooi zijn als de viering het resultaat is van een samenspel tussen deze drie partners.

De godsdienstlessen in de school

Elkeen mag er van uitgaan dat de kinderen in de godsdienstlessen op de school Jezus leren kennen. Op geen enkele andere plaats worden de kinderen zo vertrouwd gemaakt met de figuur van Jezus en de verhalen over en van Hem. De kinderen zijn op deze leeftijd – eigen aan de eerste communie – ook heel ontvankelijk voor Jezus en Zijn boodschap.

Bovendien is er in het godsdienstleerplan voor de lagere school een onderwerp voorzien rond de eerste communie ("Brood, tafel, maaltijd houden", leerplan p. 127). In dat onderwerp leren de kinderen ondermeer de eucharistie verkennen als "een samenkomen van christenen rondom de tafel van Jezus" (leerplan p. 130). Zodoende gebeurt heel wat aan voorbereiding in de les godsdienst op de school. Een aparte catechese op de parochie is dus niet nodig (op voorwaarde dat de kinderen de lessen godsdienst volgen in de school). We mogen leerkrachten bijzonder dankbaar zijn, dat zij deze taak op zich nemen.

Het doopsel en de eerste communie

Ook wanneer sommige kinderen nog gedoopt moeten worden in voorbereiding van hun eerste communie, kan de parochie overwegen om dit samen met de school op te nemen. In het lesonderwerp "Geboorte en groei" (leerplan p. 112) is één van de doelstellingen "dat kinderen weten dat christenen in het doopsel vieren dat het leven een geschenk is van God, en dat er voor elke gedoopte iets nieuws begint" (leerplan p. 114). Ook in het lesonderwerp "Water" (leerplan p. 123) voorziet het leerplan dat "kinderen de betekenis van het doopsel ontdekken als uit het water herboren worden" (leerplan p. 126). Ook hier zijn dus mogelijkheden om de school te betrekken bij het eventuele doopsel van één van de kinderen van een klas.

Eerste communievieren: samenkomen rond Woord en Brood

Een eerste communieviering uitwerken is niet zomaar het samen zoeken van teksten en liederen. Bij de uitwerking vertrekt men vanuit de twee vaste herkenbare delen van een eucharistieviering: samenkomen rond het "Woord van Jezus" en samenkomen rond "Zijn Brood" .

- **Samenkomen rond Zijn Woord.**

Een Jezusverhaal als rode draad

Bij het uitwerken van de woorddienst gebruikt men een Jezusverhaal als rode draad van de viering. Het is belangrijk dit Jezusverhaal zorgvuldig te kiezen: in functie van wat de kinderen en hun ouders in de viering (kunnen) beleven. Daarom is het verantwoord de normale liturgische lezingencyclus te verlaten en

een meer gepast Bijbelverhaal te kiezen. Bijbellezingen rond Jezus, brood, over Jezus en de kinderen, of over aan tafel geroepen zijn, liggen voor de hand.

Andere bouwstenen in functie van het Jezusverhaal

Alle andere teksten en liederen worden in functie van dit Jezusverhaal gekozen. In de godsdienstles werkt de leerkracht met dit Jezusverhaal via verschillende werkvormen. Het inlevingsvermogen van de kinderen wordt versterkt. Het zal de betrokkenheid in de eerste communieviering ten goede komen.

Dit Jezusverhaal kan niet vervangen worden door een niet-bijbels verhaal. Luisteren naar "het Woord van God" is het wezen van de woorddienst. Het is wel wenselijk dat de tekst van dit Jezusverhaal voor kinderen toegankelijk is. Daartoe mag de tekst aangepast worden, zonder de grond van de Bijbeltekst daarbij te wijzigen. In goede kinderbijbels vindt men vaak bruikbare voorbeelden.

Rond dit Jezusverhaal kan men heel wat (op)bouwen: een lied, eventueel een profane lezing, een verhaal, een gebed, een dialoog met de kinderen. Men zorgt er echter voor dat de eigenlijke bedoeling niet verloren gaat door een overvloed aan onnodig materiaal en teksten. De soberheid in uitwerking kan de aandacht van de kinderen blijvend richten naar wie ons hier samenroept: Jezus, de Verrezene.

- **Samenkomen rond Zijn Brood**

In dit tweede hoofddeel van de eucharistieviering wordt de tafelgemeenschap rond Jezus uitgedrukt. Het is dus vanzelfsprekend dat het altaar nu centraal staat. Het is ook hier goed een zekere soberheid in acht te nemen. Het altaar is een symbooltafel. Die tafel moet dus niet bedolven worden onder bloemen of onnodige attributen.

Kinderen kunnen enkele gaven aanbrengen. Brood en wijn staan daarbij centraal. Maar ook iets van hun eigen speelgoed kan aangebracht worden, dat nadien wordt weggeschonken aan minderbedeelde kinderen. Niet alles hoeft daarbij op de altaartafel te staan.

Het is zinvol – waar dit praktisch mogelijk is – de kinderen vanaf dit ogenblik rond de altaartafel uit te nodigen.

Het eucharistisch gebed – zelfs in zinvolle hertalingen – blijft moeilijk voor kinderen, maar uiteraard heel wezenlijk. Door het inlassen van korte acclamaties (eenvoudige refreinen die vatbaar zijn voor kinderen) kan de aandacht van de kinderen toch gewekt blijven.

Onzevader en communie

In een eucharistieviering bidden we met alle aanwezigen. Het samen bidden van het gebed van Jezus is een belangrijk moment waarin de deelname van alle gelovigen wordt benadrukt. Het Onzevader is daarom niet het moment om de kinderen een nummertje te laten opvoeren. Ook alternatieve teksten zijn hier niet gewenst. Het

samen bidden van het Onzevader is een krachtig gebeuren van verbondenheid rond de tafel van Jezus. Het is meer aangewezen dit oorspronkelijke gebed te zeggen dan het te zingen. De voorganger kan eventueel iedereen in de kerk uitnodigen om de handen te openen bij dit gebed. Men maakt er ook attent op dat we samen bidden, maar op het tempo van de kinderen.

De communie is een intens moment voor de kinderen. In het teken van het brood, mogen ze Jezus ontmoeten. Best laten we de kinderen op dit moment zichzelf zijn. Ingedrilde oefeningen zijn niet wenselijk.

Alle kinderen betrekken

Het belangrijkste wat ieder kind in deze viering doet is Jezus ontmoeten: in het Woord en in het Brood. Daar gaat het over. Heel de viering is daarop gebouwd. Eerder dan veel energie te stoppen in onnodige opvoeringen, is het zinvoller de kinderen dit wondere gebeuren te laten beleven op een sobere, authentieke wijze. Alle kinderen moeten daarbij betrokken zijn. Om dat te bereiken hoeven niet alle kinderen individueel iets te lezen. Kinderen kunnen ook sterk betrokken zijn door samen te zingen, uit te beelden, gaven aan te brengen, ...

De hele gemeenschap viert

De voorbereiding van de eerste communieviering is vaak belastend voor alle betrokkenen. Uren van inoefenen van teksten en liederen is een hele opgave voor de kinderen. Maar de kinderen hoeven niet alles te doen en ook niet alles alleen te doen.

De aanwezige volwassenen kan men uitnodigen om sommige teksten met, of in de plaats van de kinderen te zeggen. De geloofsbelijdenis is een geschikt moment waarin we duidelijk kunnen maken dat het geloof van deze kinderen gedragen wordt door het geloof van anderen: van hun ouders, grootouders, de parochiegemeenschap. De volwassenen kunnen in naam van hun kinderen dit geloof uitspreken.

Ook sommige vaste gebeden kunnen door de volwassenen alleen gezegd worden. Het ontlast de kinderen van het onnodig inoefenen van te moeilijke teksten.

Niet alles moet in de eerste communieviering door de kinderen alleen worden gezongen en uitgevoerd. Dit zou de indruk wekken dat kinderen de enige betrokkenen zijn in de viering. Alle aanwezigen kunnen worden uitgenodigd een (gekend) lied mee te zingen. De ondersteuning door een parochiekoor of een schoolkoor brengt ook een goede afwisseling.

In een authentieke viering is het niet wenselijk muziek te beluisteren van CD's. Enige ondersteuning van de liederen, gezongen door de kinderen, met CD's kan soms wel nuttig zijn.

3 De betrokkenheid van ouders en parochie in de eerste communieviering

In elke eucharistieviering komt de geloofsgemeenschap samen rond de Verrezen Heer. Doorgaans is de parochiegemeenschap echter afwezig in de viering van de eerste communie. Bovendien is het vaak frustrerend voor wie betrokken is in de voorbereiding van deze viering, dat de betrokkenheid van de ouders aan het gelovig gebeuren heel miniem is. Ze komen vooral kijken naar het optreden van hun kind. We doen enkele voorstellen, waarvan we denken dat ze de actieve participatie van ouders kan versterken.

Gezinsvieringen

In sommige parochies is er reeds de goede gewoonte van gezinsvieringen. Ouders met hun kinderen worden hier door de parochie gastvrij onthaald. Het is een kleine moeite om in het bijzonder ook die gezinnen uit te nodigen wiens kind dit jaar zijn eerste communie zal doen. Die ouders en hun kind(eren) mogen we er speciaal welkom heten, in hun groei naar de eerste communie. Ze leren op een eenvoudige wijze de plaatselijke kerkgemeenschap kennen.

Een ouderavond

Ter voorbereiding van de eerste communie wordt vaak een ouderavond georganiseerd. Op zo een ontmoetingsavond kunnen ouders de parochie en de kerk verkennen. Zo een ouderavond hoeft niet belerend te zijn. Het kan voor ouders een aanzet zijn om stil te staan bij hun eigen geloof. We kunnen ouders er in gesprek brengen rond de mogelijkheden en moeilijkheden om je kind gelovig op te voeden. Zo een ouderavond biedt ook de kans om sommige gebeden en liederen aan de ouders voor te stellen. Ze kunnen uitgenodigd worden deze samen met hun kind in te oefenen. In de viering zelf zullen ouders zich makkelijker aangesproken voelen om mee te vieren en te beleven met hun kind.

Een eerste communietocht

Een lovenswaardig initiatief dat op vele parochies reeds werd uitgetoetst is de 'eerste communietocht'. In de kerk (of eventueel in de school) worden enkele panelen opgesteld waarlangs ouders met hun kind langs wandelen. Ouders en kind krijgen op deze manier concrete aanzetten tot een eenvoudig geloofsgesprek. (info rond de eerste communietocht kan je vinden bij de dienst parochiecatechese van ons bisdom).

Een eerste communieboek

Verschillende leerkrachten bieden in de concrete voorbereiding van de eerste communie heel wat kansen om ouders te betrekken bij het hele gebeuren. Vaak wordt er in de klas gewerkt met een eerste communieboek. Het kan als een 'heen en weer schrift' gebruikt worden tussen school en thuis. Via dit boek kunnen ouders mee volgen hoe kinderen vertrouwd worden met Jezus en de eucharistieviering. Via concrete opdrachten kunnen kinderen met hun ouders thuis betrokken worden in de voorbereiding.

Een eerste communiekoffer

Meerdere leerkrachten werken met een 'eerste communiekoffer'. Het is bedoeld om de communicatie tussen ouders en kind omtrent geloven te stimuleren. Gedurende één week krijgt elk kind zo een koffer mee naar huis. Het nodigt het gezin uit om thuis zelf een geloofshoekje te maken aan de hand van eenvoudige symbolen en rituelen (ondermeer een Jezusbeeld, een kruis, een kaars, ...).

In de koffer zit ook een kinderbijbel. Ongetwijfeld zullen de kinderen hun ouders uitnodigen om te vertellen uit de kinderbijbel. Kinderen staan op 6-7 jarige leeftijd immers erg open voor Bijbelverhalen. Voor ouders kan het een herontdekken betekenen van sommige verhalen.

Via enkele bijhorende gebeden krijgen ouders en hun kind de taal om thuis te bidden.

In de koffer kunnen suggesties zitten om zelf een zinvolle herinneringskaart te maken voor de eerste communie.

De ervaring leert dat het werken met zo een eerste communiekoffer kinderen en hun ouders enthousiast maakt. De koffer kan een passende plaats krijgen in de viering van de eerste communie. De voorganger kan er ook op inspelen tijdens de homilie. Ouders zullen zich spontaan meer aangesproken voelen in de viering.

Een bijzonder onthaal

Het is belangrijk dat gezinnen – ook gezinnen die niet regelmatig naar de kerk komen – welkom zijn in een bestaande geloofsgemeenschap, zoals een parochie. Naar aanleiding van de eerste communie kan een parochie enkele onthaalmomenten voorzien, waarin gezinnen uitdrukkelijk worden welkom worden geheten. Die gezinnen kunnen mee vieren met de gemeenschap en kunnen geïnformeerd worden over de voorbereiding op de eerste communie.

Men zou bijvoorbeeld een drietal onthaalmomenten kunnen voorzien in de loop van de maanden die aan de eerste communie voorafgaan. Dergelijk onthaalmoment bestaat dan uit de zondagsviering en daarop aansluitend een ontmoeting in een andere parochielokaal, met een hapje en een drankje.

Tijdens de viering worden de kinderen speciaal welkom geheten als toekomstige eerste communicanten. Ze worden extra betrokken op een kindvriendelijke manier. Ook de ouders worden speciaal aangesproken.

In de daaropvolgende ontmoeting wordt er met ouders en kinderen samengewerkt. Een eerste keer zou men de ouders kunnen informeren over alle aspecten van de voorbereiding op de eerste communie, zowel op de parochie als in de school.

In een tweede ontmoeting kan uitleg gegeven worden over de viering zelf en over het werken met een eerste communiekoffer en een eerste communieboek.

De derde keer zouden ouders en kinderen samen de eerste communietocht kunnen doormaken.

In die vieringen, alsook in de eerste communieviering zelf worden kinderen, ouders en de parochiegemeenschap uitgenodigd samen te bidden (Onzevader, acclamaties ...). Dat zal een goed gevoel van verbondenheid creëren waar elkeen zich uitgenodigd voelt rond de tafel van Jezus.

Voor het uitwerken van dit deel werd dankbaar gebruik gemaakt van:

- ✚ *Leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het lager onderwijs in Vlaanderen*, Licap, 2000.
- ✚ *Eerste communievieren*, Frank Grypdonck, in: *De eerste communie. Aanbevelingen en modellen bij de voorbereiding en viering*, brochure van het bisdom Gent, 2000, p. 23.
- ✚ *Vieren en bidden in de basisschool*, De godsdienstinspecteurs voor het basisonderwijs in het bisdom Gent, 2005.